

Ds 2018:23

Vissa frågor om barnpornografibrottet och om avskaffad preskription för allvarliga brott mot barn Diarienummer: Ju2018/03507/L5

Roks besvarar endast utredningens förslag vad avser kap 4 och 6.

Kapitel 4: En skärpt syn på grovt barnpornografibrott

Roks delar utredningens bedömning att barnpornografin är ett allvarligt samhällsproblem och att vi tyvärr ser en växelverkan mellan utbud och efterfrågan vad gäller ökningen av barnpornografiskt innehåll med särskilt grovt våld mot barn. Det är därför viktigt att straffen för denna typ av gärningar motsvarar brottslighetens allvar, både i relation till det samhällsproblem som brottsligheten utgör, och i relation till andra typer av brott mot allmänheten. Roks välkomnar därför utredningens förslag att förändra ordningen på de kvalificerande omständigheterna så att materialets innehåll kommer i fokus för om ett barnpornografibrott ska ses som grovt eller ej. Ett minskat fokus på mängden barnpornografiskt material är viktigt för att kriminaliseringen ska uppnå sina mål och syften.

När det kommer till höjningen av straffminimum för grovt barnpornografibrott instämmer Roks i utredningens bedömning att höjning av straffminimum är mer ändamålsenligt än en höjning av straffmaximum. Däremot förordar Roks en höjning till minst ett års fängelse snarare än 9 månader. Med tanke på det fullkomligt oacceptabla och förkastliga beteende som bestämmelsen är avsedd att straffa, och kränkningen av barn i allmänhet och de barn som skildras i materialet i synnerhet, framstår ett sådant straffminimum som skäligt. Därtill kommer den skada som tillfogas barnen som skildras i materialet genom såväl produktionen (som alltid innebär ett övergrepp på barnet) som spridningen av bilder och filmer och den fara barnpornografi som institution innebär för alla barn att utsättas för våld och övergrepp. Visserligen finns det, som utredningen framhäver, en risk att ett högt straffminimum leder till att domstolarna i lägre utsträckning rubricerar en gärning som grovt brott. Utredningen identifierar också den risken vad gäller dess förslag om en ändrad ordning av kvalifikationsgrunderna. Här menar Roks att välformulerade och tydliga motiv, där det framgår att straffskärpningen inte innebär någon förändring i vilka gärningar som ska anses som grovt brott, förutom att mängden barnpornografiskt material ska få mindre betydelse, bör kunna minska den risken. Det är också viktigt att tillämpningen av den nya bestämmelsen utvärderas inom några år för att se om önskat resultat, en generell höjning av straffen för denna typ av brottslighet, har uppnåtts eller ej. Är så inte fallet måste naturligtvis ytterligare lagstiftningsåtgärder vidtas. En höjning av straffminimum till ett års fängelse skulle också bryta presumtionen mot fängelse, något som står i överensstämmelse med vissa av de uttalanden från HD som refereras till i utredningen.

Att straffminimum skulle ligga på ett års fängelse skulle visserligen göra att grovt barnpornografibrott sticker ut i jämförelse med andra brott i 16 kapitlet brottsbalken. Å andra sidan vittnar det om det stora samhällsproblem barnpornografin utgör. Med tanke på vad vi vet om de skador och faror barnpornografin innebär för individuella barn, barn i allmänhet och därmed samhället i stort är det därför inte heller orimligt att jämföra med de så kallade allmänfarliga brotten där brottet mordbrand (13 kap 1 § BrB) har ett straffminimum på två års fängelse redan vid normalgraden och ett år vid ringa fall. För ansvar för det brottet behöver ingen ens ha kommit till skada. Oavsett vilken gärningsform som är aktuell när det kommer till straffmätningen av ett grovt barnpornografibrott så har någon eller några redan kommit till skada och faran är stor att ytterligare skada och lidande kommer uppstå. Menar lagstiftaren allvar med en skärpt syn på grovt barnpornografibrott bör därför enligt Roks ett straffminimum på ett års fängelse införas.

Ett påpekande som inte har att göra med förslagen i sak måste också göras. Roks menar att det på sidan 140 förekommer en olycklig formulering: "[h]ar en bild väl fått spridning i pedofilkretsar [...]" (Roks kursivering). Ordet pedofilkretsar innebär en patologisering av ett fenomen som omfattar så många fler än de som har den psykiatriska diagnosen pedofili. Det är viktigt att beskrivningen av det samhällsproblem som barnpornografen utgör inte hemfaller åt förklaringsmodeller som bygger på att förövarna är sjuka undantag utan i stället ser hur barnpornografen möjliggörs av strukturer och praktiker formade av makt och kön. I övrigt har Roks inga anmärkningar på förslaget.

Kapitel 6: Preskription av brott mot barn

Roks tillstyrker förslaget i sin helhet. Kvinno- och tjejjourers erfarenhet är att preskriptionsreglerna utgör ett stort problem för de som under barndomen utsatts för sexuella övergrepp. Polis- eller åklagarmyndighetens uppfattning om förekomsten av problemet speglar inte det mörkertal jourerna möter. Värdet av den statistiska undersökning som presenteras i utredningen begränsas av att inget underlag inkommit vad gäller de förundersökningar som läggs ned, eller anmälningar som inte går vidare till förundersökning, hos polisen. Roks vill understryka det som utredningen belyser vad gäller att en person som utsatts för sexuella övergrepp som barn kan nå långt upp i vuxen ålder innan hen inser vidden av vad hen utsatts för eller är emotionellt och mentalt redo att polisanmäla vad som har hänt. Beroendeförhållandet mellan t ex en förälder och ett barn bryts inte heller helt vid barnets 18-årsdag vilket också försvårar möjligheten att anmäla en förälder som också är förövare. Skälen för att avskaffa preskriptionen vad gäller de allvarigare sexualbrotten mot barn är alltså mycket starka.

Dag som ovan

Jenny Westerstrand

Ordförande Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige